

PRÁVA DÍTĚTE A SOCIÁLNĚPRÁVNÍ OCHRANA DĚTÍ

© Martin Kornel, 2012

LITERATURA

- Fortin, J.: Children's rights and the developing law. Cambridge: Cambridge University Press, 2005.
- Hrušáková, M., Králíčková, Z.: České rodinné právo. 3. vyd. Brno: Doplněk, 2006.
- Hrušáková, M. Dítě rodina a stát. Brno: MU, 1993.
- Krausová, L., Novotná, V.: Sociálně-právní ochrana dětí. Praha: Aspi, 2006.
- Lenderová, M., Rýdl, K.: Radostné dětství? Praha: Paseka, 2006.

DĚTSTVÍ A MINULOST

- Počátky vnímání dětství jako období přesahující útlý věk sahají do druhé poloviny 18. století

TRAUMATA DĚTSTVÍ

- Děti zrozené mimo manželství
- Dětská úmrtnost
- Odložené děti a sirotci
- Dětská práce (zákon č. 420/1919 Sb. o práci dětí) § 4 (...) Užívati ku práci dětí před dokonáním 12. rokem jest zakázáno. Pouze při zemědělství a v domácnosti může býti užíváno dětí již po dokonání 10. roce k pracím lehkým.

DÍTĚ A OBECNÝ ZÁKONÍK OBČANSKÝ

■ § 21 OZO

Kdož pro nedostatek let, pro duševní vadu nebo jiné poměry nejsou způsobilí sami své záležitosti řádně spravovati, jsou pod zvláštní ochranou zákonů. Sem náležejí: děti, které ještě nedokonalý roku sedmého; nedospělci, kteří ještě nedokonalý roku čtrnáctého; nezletilci, kteří ještě nedokonalý roku dvacátého čtvrtého svého života; pak: zuřiví, šílení a blbí, kteří jsou užíváni svého rozumu buď zcela zbavení, neb alespoň nejsou s to poznati následky svých činů; rovněž ti, jimž, jakožto osobám prohlášeným za marnotratníky, soudce zakázal další správu jejich jmění; konečně nepřítomní a obce.

DĚTSTVÍ A SOCIALISMUS

- Rovnost dětí manželských a nemanželských
- § 30 z. 94/1963 Sb., zákon o rodině
O výchovu dětí pečují v nerozlučné jednotě rodiče, stát a společenské organizace, zejména Československý svaz mládeže a jeho pionýrská organizace.

NĚKTERÉ TEORETICKÉ POHLEDY NA PRÁVA DĚTÍ

Paternalismus

x
Autonomie = Dynamické sebeurčení

MEZINÁRODNÍ PRAMENY PRÁVA NA OCHRANU DĚTÍ

Společenství národů

- 1924 - Ženevská Deklarace práv dětí

OSN

- 1959 - Deklarace práv dítěte (usnesení VS OSN č. DE01/59)
- 1988 - Úmluva o právech dítěte (sdělení č. 104/1991 Sb.)

Rada Evropy

- 1950 - Evropská úmluva o ochraně lidských práva a základních svobod (sdělení č. 209/1992 Sb)
- Evropská úmluva o osvojení dětí; Evropská úmluva o právním postavení dětí narozených mimo manželství; Evropská úmluva o uznávání a výkonu rozhodnutí o výchově dětí a obnově výchovy dětí; Evropská úmluva o výkonu práv dětí; Úmluva o styku s dětmi

PRÁVA DÍTĚTE A ÚMLUVA O PRÁVECH DÍTĚTE

- Čl. 1 *Pro účely této úmluvy se dítětem rozumí každá lidská bytost mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilostí dosaženo dříve.*

- občanská, politická, ekonomická a sociální práva

- obecné principy:

čl. 2 (zákaz diskriminace),

čl. 3 (princip nejlepších zájmů dítěte),

čl. 6 (právo na život)

čl. 12 (právo na respektování názoru dítěte)

Klasifikace:

- 3P (protektce, participace, partnerství)
- LeBlanc (survival rights, membership rights, protection rights, empowerment rights)

EVROPSKÁ ÚMLUVA O OCHRANĚ LIDSKÝCH PRÁVA A ZÁKLADNÍCH SVOBOD

- Práva dětí zohledňována především v oblasti rozhodování o porušení čl. 8 (právo na soukromý a rodinný život)

- Test porušení práva na soukromý nebo rodinný život

1. Jedná se o rodinný nebo soukromý život?
2. Bylo do práva na rodinný život zasazeno?
3. Byl zásah nezbytný?

- Doktrína „margin of appreciation“

EVROPSKÁ ÚMLUVA O OCHRANĚ LIDSKÝCH PRÁVA A ZÁKLADNÍCH SVOBOD

- *Sahin v. Germany (stížnost 30943/96)*
- Stížnost otce nemanželského dítěte pro porušení práva na rodinný život a na rovné zacházení (styk otce s dítětem)

ESLP:

Čl. 14 ve spojení s čl. 8 Úmluvy byl porušen, neboť v případě nároku otce nemanželského dítěte na styk německé právo zatěžuje otce nemanželského dítěte důkazním břemenem, že styk musí být v nejlepším zájmu dítěte

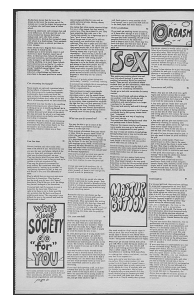
ÚMLUVA JAKO ŽIVOUcí INSTRUMENT

- *Handyside v. United Kingdom (stížnost 5493/72)*

The Little Red Schoolbook

ESLP:

Vydavatelovo právo na svobodu projevu (čl. 10) bylo cenzurou omezeno z legitimního důvodu (ochrana vývoje dítěte)

DÍTĚ JAKO STĚŽOVATEL

- *Nielsen v. Denmark*
(stížnost 10929/84)

- Stížnost chlapce (12 let), namítajícího porušení práva na osobní svobodu (čl. 5). Chlapec byl umístěn na 5 měsíců do psychiatrické léčebny na základě přání matky

ESLP:

Výkon rodičovských práv matky byl v zákonných mezích a toto omezení svobody nespadá pod rozsah čl. 5

- *Z and others v. The United Kingdom*
(stížnost 29392/95)

PRÁVA DÍTĚTE A ČESKÉ PRÁVO

PRINCIP NEJLEPŠÍCH ZÁJMŮ DÍTĚTE

- § 24 odst. 2 ZR - rozvod s tvrdostní klauzulí
...bylo-li by to v rozporu se zájmem těchto dětí...
- § 26 odst. 4 ZR - rozhodování o výchově
...sleduje především zájem dítěte...
- § 62 ZR - popření otcovství NSZ po uplynutí lhůty
...vyžaduje-li to zájem dítěte...
- § 62a ZR - popření otcovství NSZ před uplynutím lhůty
...je-li to ve zřejmém zájmu dítěte...

ZÁKAZ DISKRIMINACE

- čl. 2 ÚPD, čl. 1 a čl. 32 odst. 3 Listiny, zákon č. 198/2009 Sb., antidiskriminační zákon
- Děti zrozené z manželství a mimo ně
(§ 50 ZR ca § 26 ZR)
- *D.H. and others v. The Czech Republic*
(stížnost 57325/00)
ESLP
Bylo porušeno právo na rovné zacházení (čl. 14 Úmluvy) ve spojení s právem na vzdělání (čl. 2 dodatkového protokolu)

PRÁVO NA RESPEKTOVÁNÍ NÁZORU DÍTĚTE A PRÁVO VYJÁDRIT SVŮJ NÁZOR

- čl. 12 ÚPD, čl. 3 Evropské UoVPD, čl. 36 odst. 1 Listiny, § 31 odst. 3 ZOR, § 100 odst. 4 o.s.ř.
- II. ÚS 1945/08 - ústavní výchova pro záškoláctví
(...) Proto v případě rozhodování o nařízení ústavní výchovy dítěte staršího 12 let zásadně neexistuje důvod pro odepření práva dítěte na slyšení přímo soudem. (...)

DÍTĚ OHROŽENÉ DOMÁCÍM NÁSILÍM

- Syndrom CAN
- Rodičovská zodpovědnost (§ 31 ZOR) - soudní zásahy (§ 44 ZOR)
 - pozastavení,
 - omezení,
 - zbavení (faktická eliminace rodiče z výchovy)
- Svěření do výchovy/péče (§ 50 ZOR odluka, § 25 ZOR rozvod)
 - individuální, společná, střídavá kritéria (§ 26 ZOR kritéria)
- Styk rodiče s dítětem (§ 27 ZOR)
 - úprava, omezení, zbavení (faktická eliminace rodiče z výchovy)
- Vyživovací povinnost rodičů a dětí (§ 85 a násl. ZOR)
(stejná životní úroveň)

SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANA DĚTÍ

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

■ § 1 ZSPOD

Sociálně-právní ochranou dětí se rozumí zejména

- a) ochrana práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu,*
- b) ochrana oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění,*
- c) působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny.*

- Sociálně-právní ochranu dětí vykonávají orgány sociálně-právní ochrany dětí (§ 4 ZSPOD)

■ § 5 ZSPOD

Předním hlediskem sociálně-právní ochrany je zájem a blaho dítěte.

OPATŘENÍ SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ I.

- Preventivní a poradenská činnost
- Výchovná opatření (§ 43 ZR):
 - Napomenutí
 - Stanovení dohledu
 - Uložení omezení
- Podává návrhy (§ 14 ZSPOD)
 - omezení nebo zbavení rod. zodpovědnosti, nařízení ústavní výchovy, předběžné opatření podle § 76b o.s.ř. ...
- Zastupuje dítě
 - jako opatrovník, poručník

20

OPATŘENÍ SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ II.

- Rozhodování o svěřeni dítěte (§ 19 ZSPOD)
 - Do péče budoucích osvojitelů, předpěstounská péče
- Zprostředkování osvojení a pěstounské péče (§ 19a a násl. ZSPOD)
 - Vyhledávání dětí, vhodných osob, příprava těchto osob, výběr konkrétní osoby
 - Vedení evidence dětí a Evidenci žadatelů
- Úkony v souvislosti s ústavní a ochrannou výchovou (§ 28 a násl. ZSPOD)
 - Sjednává předání a přijetí, sledování výkonu, souhlas s pobytem dítěte mimo ústav

21

OPATŘENÍ SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ III.

- Péče o děti vyžadující zvýšenou pozornost (§ 31 a násl. ZSPOD)
- Sociálně-právní ochrana ve vztahu k cizinci (§ 35 a násl. ZSPOD)

22

DALŠÍ ČINNOST OSPOD

- Zpráva o osobních, rodinných a sociálních poměrech a aktuální životní situaci mladistvého (§ 56 zákona o soudnictví ve věcech mládeže)
- Účast na hlavním líčení nebo veřejném zasedání v řízeních v trestních věcech mladistvých
- Podává návrh na vydání předběžného opatření podle § 76a zákona o rodině

ŘÍZENÍ PODLE ZÁKONA O SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANĚ DĚTÍ

- Není-li stanoveno jinak, řídí se řízení zákonem č. 500/2004 Sb., správní řád (§ 60 ZSPOD)
- Místní příslušnost (§ 61 a násl. ZSPOD)
 - primárně dle místa trvalého pobytu dítěte
- V řízení se projednávají **přestupky a správní delikty**